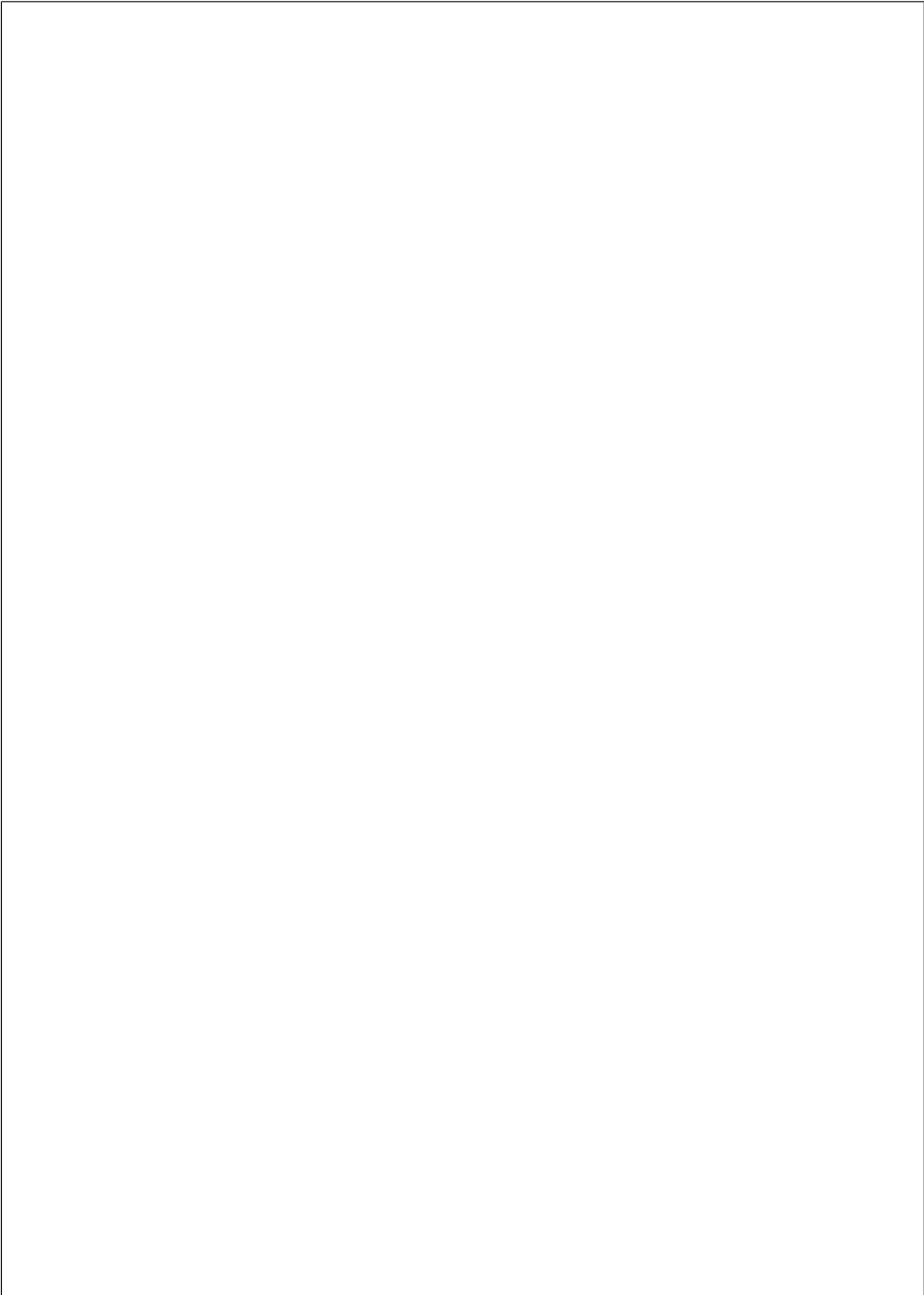

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/208632,Delegacja-Instytutu-Pamieci-Narodowej-w-Tunezji-2829-pazdziernika-2024.html>
27.02.2026, 07:31

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024

Odsłonięcie tablicy w Mareth oraz wystawa „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w Tunisie przypominają o bohaterstwie polskich żołnierzy i sile ich determinacji w walce z totalitaryzmem. Delegacja IPN oraz przedstawiciele polskiej i tunezyjskiej społeczności wspólnie uczcili pamięć Polaków walczących nad Afryką podczas II wojny światowej.

28.10.2024

[Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności](#)

28 października 2024 r. delegacja Instytutu Pamięci Narodowej wzięła udział w uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej w Mareth, oddającej hołd bohaterskim działaniom polskich pilotów z grupy Cyrk Skalskiego podczas II wojny światowej. Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli lokalnych władz, tunezyjskiej armii oraz społeczności polskiej mieszkającej w Tunezji.

- Cyrk Skalskiego, nazywany tak w uznaniu mistrzostwa w sztuce pilotażu, to Polski Zespół Myśliwski, specjalna jednostka lotnicza, stworzona przez brytyjskie dowództwo w ostatnim okresie walk w Afryce Północnej. Jej celem było osłabienie sił Osi w tym regionie działań i opracowanie taktyki współpracy jednostek lądowych z lotnictwem. Ta misja została powierzona polskim pilotom ze względu na ich duże doświadczenie bojowe

- przypomniał zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

Umieszczoną w Muzeum Wojny w Mareth marmurową tablicę ufundowaną przez Instytut Pamięci Narodowej odsłanili Gubernator Kabis Radhouen Ncibi, Generał Samir Chemi, Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Rzeczypospolitej Polskiej w Tunezji Justyna Porazińska oraz zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

- Liczymy, że to polskie upamiętnienie sprawi, iż Tunezja stanie się jeszcze bliższa Polakom odwiedzającym ten kraj. Historia i kultura stanowią bez wątpienia fundamenty relacji społecznych i gospodarczych. Wierzymy również, że ta tablica będzie inspiracją dla wielu Tunezyjczyków i pomoże im lepiej poznać polską historię

- dodał zastępca prezesa IPN.

Na zakończenie dr hab. Karol Polejowski podkreślił znaczenie misji, którą pełni Instytut jako największa instytucja na świecie działająca w roli mentora. Zwrócił uwagę na rolę sprawiedliwości w czasach transformacji, w szczególności na potrzebę potępienia i rozliczenia zbrodni reżimów totalitarnych oraz przywrócenia godności ich ofiarom. Podkreślił również wsparcie udzielone Tunezji przez Instytut Pamięci Narodowej w okresie stabilizacji po rewolucji jaśminowej, kiedy to zorganizowano warsztaty, wizyty i studia umożliwiające wymianę doświadczeń związanych z transformacją polityczną. Specjaliści IPN pomagali w zabezpieczaniu i organizacji archiwów służb bezpieczeństwa poprzedniego reżimu, dzieląc się wiedzą w zakresie zarządzania takimi zbiorami.

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Dzień później w rezydencji Ambasadora RP w Tunisie odbyła się prezentacja wystawy „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”.

- Przedsięwzięcie „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”, którego częścią jest wystawa, to sztabowy projekt IPN, rozpisany na lata 2021-2025. Ma on na celu upamiętnić wysiłek zbrojny armii gen. Andersa i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz losy towarzyszącej ludności cywilnej. Przedsięwzięcie zakłada, między innymi, prezentację tematycznej ekspozycji we wszystkich krajach, które przemierzyła armia gen. Andersa wraz z Polakami ewakuowanymi z ZSRS oraz tych, gdzie walczyły Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie.

Projekt ukazuje wkład, determinację i zaangażowanie Polaków w walkę o uwolnienie świata od totalitaryzmów oraz braterstwo broni z innymi narodami. Towarzysząca przedsięwzięciu wystawa składa się z części ogólnej oraz elementów ukazujących wątki lokalne, czyli związki obywateli poszczególnych państw i lokalnych społeczności z polskimi żołnierzami

- powiedział zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

W wernisażu udział wzięli ambasadorowie Austrii, Belgii, Bułgarii, Francji, Grecji, Włoch, Malty, Rumunii, Szwecji, Ukrainy, reprezentacje wojsk Belgii, Kanady, Stanów Zjednoczonych, Francji, Wielkiej Brytanii, przedstawiciele Szkoły Polskiej w Tunisie oraz Domu Polskiego.

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Na zdj. Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Rzeczypospolitej Polskiej w Tunezji Justyna Porazińska. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Na zdj. zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Na zdj. od lewej Attaché obrony, wojskowy, morski i lotniczy Ambasady RP w Algierze płk Dariusz Pita, podpułkownik Jason Steeves. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Na zdj. od lewej podpułkownik Rudi Warnez, pułkownik Dariusz Pita. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji - 28-29 października 2024. Na zdj. od lewej zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Rzeczypospolitej Polskiej w Tunezji Justyna Porazińska. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Na zdj. od lewej I sekretarz Ambasady RP w Tunisie Piotr Poraziński, zastępca dyrektora Biura Współpracy Międzynarodowej IPN dr Mateusz Marek, zastępca dyrektora Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Joanna Sulej-Piskorz, zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, Ambasador Nadzwyczajny i Pełnomocny Rzeczypospolitej Polskiej w Tunezji Justyna Porazińska, Attaché obrony, wojskowy, morski i lotniczy Ambasady RP w AI

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Na zdj. zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Delegacja Instytutu Pamięci Narodowej w Tunezji – 28-29 października 2024. Fot. Mateusz Niegowski (IPN)

Wystawa „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”

W 80. rocznicę rozpoczęcia wędrówki armii gen. Andersa ewakuowanej z ZSRS Instytut Pamięci Narodowej przygotował międzynarodowy projekt „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności”, który upamiętnia wysiłek zbrojny Polskich Sił Zbrojnych podczas II wojny światowej oraz losy ludności cywilnej ewakuowanej z ZSRS wraz z armią gen. Andersa. [Zainaguirowano go w Warszawie w marcu 2022 roku.](#)

W ramach projektu powstała wystawa „[Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności](#)”. Od tego czasu była pokazywana w wielu krajach na 5 kontynentach w ponad 50 zagranicznych lokalizacjach od Republiki Południowej Afryki, Zimbabwe i Stanów Zjednoczonych po Iran.

Tunezja

Przed przejściem władzy w Tunezji przez Francję kraj ten był częścią Imperium Osmańskiego. Strategiczne położenie nad Cieśniną Sycylijską sprawiało, że Tunezja była przedmiotem zainteresowania wielu mocarstw europejskich. W 1881 r. stała się protektoratem francuskim.

W latach dziewięćdziesiątych XIX w. pojawiły się gazety arabskojęzyczne, powstały partie polityczne i zaczął rosnąć w siłę ruch niepodległościowy. Po kapitulacji Francji w 1940 r. Tunezja znalazła się pod władzą rządu Vichy.

Tunis, listopad 1942 r. (fot. NAC)

Kairuan, Tunezja, luty 1943 r. (fot. NAC)

Polski Zespół Myśliwski

Wobec zbliżającej się inwazji aliantów na okupowaną przez Niemców Francję konieczne było zgranie działań lądowych i powietrznych. Jedynym miejscem pozwalających na to była w tym czasie Afryka Północna. Do realizacji tego zadania dowództwo angielskie wybrało pilotów polskich, ponieważ mieli oni duże doświadczenie.

Nowy zespół w składzie 12 lotników tworzył dodatkową eskadrę C przy brytyjskim 145. Dywizjonie Myśliwskim RAF. Łącznikiem z dowództwem został ppłk pil. Tadeusz Rolski, a dowódcą eskadry kpt. pil. Stanisław Skalski. 12 lutego 1943 r. zespół rozpoczął szkolenia i przygotowania do opuszczenia Anglii w bazie koło Liverpoolu w Wielkiej Brytanii. 27 lutego lotnicy polscy wypłynęli z Glasgow do Afryki. W marcu dotarli do Oranu. Stamtąd drogą powietrzną przetransportowano ich na pierwsze lotnisko bazowania około 250 km na zachód od Tunisu.

Tadeusz Czerwiński i Stanisław Skalski, Churchstanton, Wielka Brytania, 26-28 I 1942 r. (fot. Imperial War Museum)

Rysunek Władysława Potockiego „Wodzowie w akcji”, lata 1940-1947 (fot. Imperial War Museum)

Supermarine Spitfire ZX-6 pilotowany przez Stanisława Skalskiego, lotnisko Goubrine, Tunezja, 1943 r. (fot. Imperial War Museum)

Pochodnia

W celu rozciągnięcia i rozproszenia oddziałów niemieckich walczących w Europie alianci zdecydowali się na otwarcie frontu w Afryce Północnej.

Znaczącą rolę w przygotowaniu logistycznym operacji „Torch” (8-16 listopad 1942 r.) w Afryce odegrały informacje uzyskane dzięki wywiadowi polskiemu i osobom skupionym wokół mjr. Mieczysława Słowikowskiego. Między majem 1941 a wrześniem 1944 r. był on szefem Ekspozytury Oddziału II w Afryce Północnej, z siedzibą w Algierze.

Niemal wszystkie oddziały aliantów do Afryki zostały przetransportowane drogą morską. Część z nich wypłynęła z portów brytyjskich drogą okrężną, niemal przez środek Atlantyku. Konwoje transportowców, ich eskorta i siły osłony obejmowały łącznie 340 statków i okrętów. Pozostałe 211 jednostek, które wyruszyły z portów amerykańskich, musiało pokonać cały Atlantyk. Armada dowodzona przez gen. Dwighta Eisenhowera, licząca ponad 550 statków i jednostek wojennych, dotarła bez żadnych strat do wybrzeży Afryki Północnej i Zachodniej.

Wśród okrętów osłaniających barki desantowe był polski niszczyciel ORP „Błyskawica”.

Lądowanie wojsk sprzymierzonych na plaży w okolicy miasta Oran, Algieria, 8-16 XI 1942 r. (fot. Imperial War Museum)

Okręt ORP „Błyskawica” opuszcza port na Morzu Śródziemnym. Zdjęcie zrobione z brytyjskiego okrętu HMS „Formidable”

Nad Tunezją

Polacy, dysponujący najszybszymi samolotami, stanowili główną osłonę podczas lotów bojowych. Ich zadaniem było wiązanie walką myśliwców niemieckich. Samoloty alianckie na niższych pułapach miały natomiast zwalczać bombowce i samoloty szturmowe atakujących. 22 kwietnia 1943 r. zespół odniósł największe sukcesy. Polacy sześcioma samolotami zaatakowali formację wroga składającą się z 30 myśliwców. Była to osłona lecących niżej 30 wielkich, 6-silnikowych samolotów transportowych Me 323 Gigant. Polacy zestrzelili 6 myśliwców, a resztę zmusili do ucieczki. Otworzyli dzięki temu drogę Brytyjczykom, którym pozostało zniszczenie pozbawionych osłony ociężałych Gigantów. Działania lądowe aliantów w Tunezji powodowały kilkakrotne przebazowanie zespołu na nowe lotnisko, bliżej frontu. 20 maja 1943 r. Polacy zostali przeniesieni na lotnisko Ben Gardane.

Polski zespół szybko stał się legendą. W pionierskim czasie rozwoju lotnictwa grupy akrobatyczne wykonujące na oczach tłumów efektowne pokazy połączone ze skomplikowanymi akrobacjami nazywano latającymi cyrkami. Właśnie do tego określenia nawiązywano, nazywając w czasie wojny cyrkami najlepsze grupy pilotów.

W końcu 1943 r. z bazy Sidi Amor koło Tunisu operowała polska 1856 Eskadra Specjalnego Przeznaczenia, skąd wykonała w grudniu 1943 r. kilka lotów z zaopatrzeniem dla Armii Krajowej do okupowanej Polski. Następnie została przebazowana do Brindisi we Włoszech.

Lotnicy Polskiego Zespołu Myśliwskiego. Od prawej: Marcin Machowiak, Bohdan Arct, Wacław Król, Stanisław Skalski, Kazimierz Sporny, Afryka Północna, 1943 r. (fot. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce lub IWM)

U góry od lewej: Wacław Król, Bohdan Arct, Władysław Majchrzyk. U dołu od lewej: Mieczysław Popek, Ludwik Martel, Władysław Drecki, 1943 r. (fot. domena publiczna)

Samolot Eugeniusza Horbaczewskiego uszkodzony przez niemiecki Messerschmitt Bf 109, kwiecień 1943 r. (fot Imperial War Museum)

Najlepsi z najlepszych

Ostateczny atak lądowy na siły państw osi w Tunezji przeprowadzono w maju 1943 r. pod kryptonimem „Vulcan”. Uderzono wówczas na ostatnie punkty oporu: Bizertę, półwysep Bon oraz Tunis.

Polski Zespół Myśliwski walczył tylko przez dwa miesiące. W tym czasie osiągnął bilans zwycięstw, dzięki któremu stał się legendą – 25 samolotów wroga zestrzelonych na pewno i 3 prawdopodobnie. Podczas walk w Afryce spośród lotników „cyrku Skalskiego” nie zginął nikt. Tylko jeden polski pilot dostał się do niewoli, gdy uszkodzonym samolotem lądował za linią wroga.

Zespół rozwiązano 22 lipca 1943 r. Jedenastu pilotów drogą powietrzną wróciło do Anglii.

Po II wojnie niektórzy piloci zdecydowali się powrócić do Polski. Nie byli witani jak bohaterowie, a ich losy zależały od tego jak potraktowała ich nowa komunistyczna władza.

Stanisław Skalski, 25 VI 1944 r. W 1947 powrócił do Polski, gdzie został przez władze stalinowskie oskarżony o zdradę i skazany na karę śmierci, po czym wyrok zamieniono na dożywocie, o co starała się matka skazanego. Został zrehabilitowany w 1956 r. (fot. Imperial War Museum)

Załoga polskiego okrętu podwodnego i lotnicy z „cyrku Skalskiego”. Od prawej: Marcin Machowiak i Kazimierz Sztramko, w środku w krótkich spodniach i furażerze Bohdan Arct, pierwszy z lewej Kazimierz Sporny, Malta, 1943 r. (fot. Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, zdjęcie udostępnione przez Fundację Ośrodka KARTA)

Klucz do Europy

Afryka Północna szybko stała się teatrem działań w II wojnie światowej. W tej części świata krzyżowały się interesy wielu krajów europejskich. Włochy w niespełna 30 lat zbudowały swoje kolonie w Libii i Afryce Wschodniej. Wielka Brytania kontrolowała handel i transport między Europą i Azją przez Kanał Sueski i Cieśninę Gibraltarską. Wpływy francuskie w Afryce rozciągały się od Algierii i Maroka aż po Zatokę Gwinejską i na wschodnim wybrzeżu po Madagaskar.

Wybrzeża Afryki Północnej stanowiły klucz do opanowania żeglugi na Morzu Śródziemnym. Po ostatecznym pokonaniu sił państw Osi możliwe stało się przeprowadzenie inwazji na Włochy. Dopiero jesienią 1944 r., po klęsce we Włoszech wojska niemieckie wycofały się z Grecji i Bałkanów.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Tunezja

Centrala

Szlaki Nadziei Odyseja Wolności

Wizyta